

GÜLÜSTAN

Bahtiyar VAHABZADE

(Yayıma hazırlayan: Seyfettin ALTAYLI)

Azerbaycan'ın birliği ve istiglalıyyeti uğrunda çarpışan Settarhan¹, Şeyh Mehmed Hiyabani² ve Pişeveri'nin³ eziz hatiresine.

-
- 1 İran'da 1905-1911 tarihleri arasında "Meşrutiyet Harekâtı"nı başlatan ve yürüten Güney Azerbaycanlı lider. Fars-Rus-İngiliz üçlüsünün oyunu ile mağlup edildi.
 - 2 Güney Azerbaycan'da 1920 yılında "Azadistan Devleti"ni kuran ve altı ay yaşatan lider. Rusya-İngiltere-Fars üçlüsünün oyunu ile mağlup edildi.
 - 3 1945 yılında Güney Azerbaycan'da "Azerbaycan Millî Demokratik Devleti"ni kuran Türk. Sosyalist fikirler taşımasına, önceleri Stalin tarafından desteklenmesine rağmen bizzat Sovyet Rusya, İngiltere ve Amerika'nın anlaşmaları sonucu Farslar desteklendi ve kurduğu devlet yıkıldı, on binlerce Güney Azerbaycan Türkü katledildi, sürüldü. On binlerce Türkçe nadide kitap meydanlara toplanarak yakıldı, kendisi de Stalin'in emriyle öldürüldükten sonra bir arabanın içine kondu ve trafik kazası süsü verildi.

İpek yaylığıyla⁴ o asta asta⁵
Silib gözlüğünü gözüne tahtdı.
Eyilib yavaşça masanın üste
Bir möhüre bahtdı, bir gola⁶ bahtdı.

Kağıza hevesle o da gol atdı⁷
Dodağı altından gülümseyerek
Bir gelem, esrlik hicran yaratdı
Bir halğı yarıya böldü gılınctek⁸.

Öz sivri ucuyla bu lelek gelem⁹
Deldi sinisini Azerbaycan'ın
Başını galdırdı,
Ancağ dembedem¹⁰
Kesdiler sesini Azerbaycan'ın.

O güldü kağıza gol çeken zaman
Gıydı üreklerin hicran sesine.
O güldü hağğ üçün daim çarpışan
Bir halğın tarihi faciesine.

Eyleşib¹¹ kenarda topsağgal ağa
Herden mütercime suallar vérir
Çévrilir gah sola, bahtır gah sağa
Başını yélledib¹² tesbéh çevirir¹³.

Ĝoyulan şartlere razıyığ déye
Terefler gol çekdi müahideye¹⁴...
Terefler kim idi?

-
- 4 Mendiliyle
5 Yavaş yavaş
6 (Atılan) imzaya
7 İmza attı
8 Kılıç gibi
9 Telekten kalem
10 Anbean
11 Oturup
12 Kafasını sallayıp
13 Tespih çekiyor
14 Anlaşmaya

Her ikisi yad!¹⁵
Yadlar mı édecek bu halğa imdad?!

Ĝoy¹⁶ galhsın ayağa ruhu Tomris'in¹⁷
Babek'in¹⁸ gılıncı parlasın yéne

Onlar bu şartlere söztünü désin
Zinciri kim vurdu şir¹⁹ bileyine?

Hanı bu éllerin merd oğulları?
Açın bereleri²⁰, açın yolları.
Bes hanı²¹ bu esrin²² öz Koroğlusu -
Ĝılinc Koroğlusu, söz Koroğlusu?

Babaların²³ şe'ni²⁴, şerefi elbet
Bize emanettir, büyük emanet...
Yoğ mu ganımızda halğın géyreti
Béle sahtaylarlar bes emaneti?²⁵

Ĝoy ildırım çağhsın, titresin cahan!
Ürekler gezebden çoşsun, partlasın.
Daim hağğ yolunda gılinc galdıran
İgid babaların goru²⁶ çatlasın!

Ĝoy eysin başını vügarlı dağlar,
Matemi başlandı büyük bir élin²⁷.

-
- 15 Yabancı
16 Bırak
17 Saka imparatoriçesi. Pers Hükümdarı Key-hüsrev'i savaşa davet etmiş ve teke tek yaptıkları çarpışmada onu yenerek kafasını kesmiştir.
18 Babek: Arap işgaline karşı çarpışan Azerbaycan Türklerinin kahramanı, Hürremi tarikatına mensuptur.
19 Aslan
20 Bentleri, engelleri.
21 Pekiyi hani
22 Çağın, asrın
23 Dedelerin
24 Şanı
25 Ya, amaneti böyle mi korurlarmış?
26 Mezarı
27 İlin, yurdun, halkın

Mersiye söylesin ahar bulaglar²⁸
Ağılar çağırırsın²⁹ bugün gız, gelin!..

Terefler sakitdir³⁰, gezebli³¹ déyil
Mehv olan göy olsun onlara ne var.
İmzalar atılır bir-bir, éle bil
Sévgi mektubuna göl çekir³² onlar.

Atıb imzasını her kes varağa³³
Eyleşir³⁴ sakitce kécib yérine.
Gözlüklü cenabla³⁵, tesbéhli ağa
Ğalğıb el de vérir³⁶ biri-birine.

Onların birleşen bu ellerile
Ayrıılır ikiye bir él, bir Veten.
Ağıdıb gözünden yaş gile-gile³⁷
Bu dehşetli hala ne déyir Veten?

Bir déyen olmadı, durun ağalar!
Ağı bu ölkenin öz sahibi var.
Siz ne yazırsınız, bayağdan³⁸ beri
Bes hanı bu yurdun öz sahibleri?

Bes hanı heğıget, bes hanı ğanun?
Gocadır³⁹ bu yurdun tarihi, yaşı.

Bes hanı köksüne⁴⁰ serhed göyduğun⁴¹
Bir vahid⁴² ölkenin iki ğardaşı?

Görek⁴³ bu hicrana, bu müsibete
Onların sözü ne, ğerezi⁴⁴ nedir?
Bu halğ ezel gündün düşüb zillete
Öz doğma yurdunda yoğsa köledir?

Néce ayırdınız dırnağı etden-
Üreyi bedenden, canı cesedden?
Ağı kim bu hağğı vérmışdir size
Sizi kim çağırımış Vetenimize?

Néce vaht sengerde héy ulaşdılar⁴⁵
Gülüstan kendinde sövdalaşdılar⁴⁶
Bir ölke ikiye
Ayrılsın déye..!
Göy de guruldemiş déyirler o gün,
Çölleri,⁴⁷ düzleri buludlar sarmış.
O göy gurultusu ulu Babek'in
Ruhuymuş, hönkürüb feryad ğoparmış.

Gülüstan kendinin gül-çiçekleri
Bir günün içinde soldu, saraldı.
“Gülüstan” bağlandı, o gündün beri
Bu kendin alnında bir leke ğaldı.

Bağrı köz-köz oldu “Yanığ Kerem”in

Téller iniledi, yandı, ne yandı.
Aşığın sazından daha bir hezin
Daha bir yanığlı perde yarandı.

28 Akan pınarlar

29 Ağıtlar yakısın, ağıtlar söylesin

30 Sakindir

31 Hiddetli, kızgın

32 İmza atıyor

33 sayfaya

34 Oturuyor

35 Bey ile

36 Tokalaşiyor

37 Tane tane

38 Deminden

39 Eskidir

40 Göğsüne

41 Sınır çizdiğin

42 Bölünmemiş, bütün, tek

43 Bakalım

44 Amacı

45 Nice zaman siperde uluyup durdular

46 Pazarlık yaptılar

47 Kırıkları

Hemin gün ölkeni apardı sél, su
Tutuldu çöhresi⁴⁸ günün, ayın da.
Goca Nebati'nin⁴⁹ eşgi, arzusu
O gün batmadı mı Arpa Çayı'nda?

Ağlayıb dağlardan esen külekler⁵⁰
Bu meş'um heberi aleme yaydı.
Sanki dile geldi⁵¹ güller, çiçekler:
Bu işe göl göyan göllar sınaydı⁵².

Araz'ın suları gezebli, daşgın,
Şirin neğmeleri ahdır, haraydır⁵³,
Veten gūşa benzer, ğanadlarının
Biri bu taydırsa⁵⁴, biri o taydır.

Ğuş iki ğanadla uçar, yükseler
Men néce⁵⁵ yükselim tek ğanadımıla?
Ürekler bu derdden tüğyana geler⁵⁶
Aħar gözümüzden yaş damla-damla.

Cenablar, bir anlığ düşündünüz mü
Vérdiğiniz hökmün ağırlığını?
Bu hökmün dehşeti elli mi, yüz mü?
Biz néce götürek bu göz dağını?

Başı kesilende bu meğrur élin
Könül feryadını hiss étdiniz mi?
Goca Füzuli'nin, igid Babek'in

Étiraz⁵⁷ sesini eşitdiniz mi?
Cenablar, bir damcı⁵⁸ mürekkeble siz
Düşünün, nelere göl çekmişsiniz?

Bir damcı mürekkeble bir vetendaşı
Ğanıma bulayıb ikiye böldü.
Bir damcı mürekkeble olub gözyaşı
İllerle gözlerden aħdı, töküldü.

Min leke vurdular şerefimize,
Vérdik, sahibimiz yéne “vér” - dédi.
Lap yaħşı⁵⁹ éleyib doğrudan⁶⁰ bize
Biri “baran”⁶¹ – dédi, biri “ħer”⁶² - dédi.
Bizi hem yédiler, hem de mindiler,
Amma arħamızca⁶³ héy déyindiler⁶⁴.

Hökmü gör⁶⁵ ne geder böyükmüş anım,
Möhür de basdılar varağ⁶⁶ tekrar.
Yoħ, varağın déyil, Azərbaycan'ın
Köksüne⁶⁷ dağ boyda⁶⁸ dağ basdı onlar.

İmzalı, möhürlü éy cansız varağ,
Ne geder böyükmüş ğüvvetin, gücün.
Esrler boyunca savaşdı, ancağ
Sarsıdabilmedik hökmünü bir gün.

48 Çehresi

49 Azərbaycan'ın 19. yüzyılda yetiştirdiği klasik şair Seyit Ebülkasım Nebati.

50 Rüzgârlar

51 Konuştu

52 İmza atan kollar kırılıyordu

53 Figandır, naledir

54 Taraf ise

55 Nasıl

56 Kabarıp, dalgalanır

57 İtiraz eden, isyan eden, kabul etmeyen

58 Damla

59 Çok iyi

60 Gerçekten

61 Rusların, Türklere, koyun anlamında “baran” diyerek hitap ettiği vurgulanıyor.

62 Farsların, Türklere “eşek” anlamında hitap ettiği vurgulanıyor.

63 Gıyabımızda, arkamızda

64 Söylendiler

65 Bak

66 Sayfaya, varaka

67 Göğsüne

68 Büyüklükte

Éy kağız parçası, evvel héç⁶⁹ iken,
Yazılıb, ğollanıb⁷⁰ yoğdan var oldun
Böyük bir milletin başını kesen,
Ğolunu bađlayan hökmdar oldun.

Bir eli ikiye paraladın⁷¹ sen
Özün⁷² kağız iken paralanmadın
Köksüne yazılan ğelb⁷³ ateşinden
Niye alışmadın⁷⁴, niye yanmadın?

Araz serhed oldu, esdi külekler,⁷⁵
Sular yatağında ğalđdı,⁷⁶ köpürdü.
Üstü dama-dama⁷⁷ tahta direkler
Çayın⁷⁸ kenarında sef çekib⁷⁹ durdu.

Sular, sizden temiz, ne var dünyada?
Lekeden ğalidir⁸⁰ ağı ğelbiniz.
Bağrınız alışıb niye yanmadı
Bu çirkin emele⁸¹ ğol ğoyanda siz?

Éy Araz, sepirsen, ğöz yaşı sen de
Kéçdikce üstünden çölün⁸², çemenin.
Seni arzulara sedd éyleyende⁸³
Niye ğurumadı suların senin?

Dayanıb⁸⁴ Araz'ın bu tayında men
“Can ğardaş” déyirem, o da “can” déyir.
Éy zaman, sorđuma cavab vér neden
Sesim yéten⁸⁵ yére elim yétmeyir?..

Ğarışıb gözümde, ğarışıb alem,
Derd-derdi doğrayır, ğem-ğemden kéçir
Araz'ın üstünden kéçebilirem
Araz derdim olub, sinemden⁸⁶ kéçir.

Tahta direkleri torpađa déyil,
Ğoydular⁸⁷ Füzuli divanı üste.
Yarıya bölündü, yüz, yüz elli il
Geraylı, bayatı⁸⁸, muğam, şikeste⁸⁹.

Demir çeperleri⁹⁰ éşğim, dileyim,
Tarihim, en'ennem üste ğoydular.
Yarıya bölündü canım, üreyim,
Yarıya bölündü Araz'da sular.
Tahta direkleri ğoydular, ađ, ađ!..
Ğelbimin, ruhumun, dilimin üste,
Biz güldük, ađaladıđ, yéne de ancağ
Bir sazın, bir teline, bir simin⁹¹ üste.

Ürekden üreye körpü? Bir dayan⁹²!
Derdimiz dinirse⁹³ bir sazın üste.
Şehriyar⁹⁴ yaralı misralarından
Körpü salmadı mı Araz'ın üste?!

69 Hiç

70 İmzalanıp

71 Parçaladın

72 Kendin

73 Kalp

74 Ateş almadın, alevlenmedin

75 Rüzgârlar

76 Yükseldi

77 Damalı

78 Irmađın, nehrin

79 Saf çekerek, saf saf dizilerek

80 Lekeden uzaktır, lekesizdir

81 Niyete

82 Bozkırın, ovanın

83 Set yaptığında

84 Durup

85 Sesimin ulaştığı

86 Göğsümden

87 Diktiler

88 Geraylı ve bayatı, Azerbaycan âşık şiiri örnekleridir.

89 Muđam ve şikeste, Azerbaycan klasik müzik örnekleridir.

90 Çitleri

91 Teline

92 Dur

93 Derdimiz dilleniorsa, dile getiriliyorsa

94 Güney Azerbaycan'ın 20. yüzyılda yetiştirdiği ve Türk dünyasına armağan ettiği büyük şair.

Bu taydan o taya ahıştı sél tek⁹⁵
Göze görünmeyen könül téleri.
Bu sélin önünü ne çay, ne direk
Kesebilmemişdir yüz ilden beri.

Ağalar bilmedi birdir bu torpağ,
Tebriz de, Bakı da Azerbaycan'dır,
Bir élin ruhunu, dilini ancağ
Kağızlar üstünde bölmek asandır⁹⁶.
Böl kağız üstünde, böl géce-gündüz,
Torpağın, üstüne direkler de düz,
Gücünü, ezmini⁹⁷ tök de méydana,
Ğoşundan⁹⁸, silahdan sedd çek her yana.
Torpağı ikiye bölersen, ancağ
Çetindir⁹⁹ bedeni candan ayırmağ!

Ayırmağ kimseye gelmesin asan¹⁰⁰,
Bir ħalğın bir olan derdi-serini¹⁰¹.
O taydan bu taya Mustafa Payan¹⁰²
Oħuyur Vahid'in¹⁰³ gezellerini.

95 Sel gibi

96 Kolaydır

97 Azmini

98 Ordudan

99 Zordur

100 Kolay

101 Derdini kederini, derdini gamını

102 Güney Azerbaycan'ın tanınmış ses sanatçısı.

103 Kuzey Azerbaycan'ın 20. yüzyılda yetiştirdiği büyük gazel ustası Aliğa Vahit.

Dolandı¹⁰⁴ zemanе döndü gerine¹⁰⁵,
Şairler od¹⁰⁶ tökdü yéne dilinden.
Vurgun'un¹⁰⁷ o hesret neğmelerine
Şehriyar ses vérdi Tebriz élinen:

“Héyder Baba, göyler ħara dumandı,
Günlerimiz bir-birinden yamandı¹⁰⁸.
Bir-birizden ayrılmayın, amandı¹⁰⁹,
Yağşılığ¹¹⁰ elimizden aldılar,
Yağşı bizi yaman güne saldılar¹¹¹.

Bir uçaydım bu çırpınan yélinen¹¹²,
Govuşaydım dağdan aşan sélinen,
Ağlaşaydım uzağ düşen élinen
Bir göreydim¹¹³ ayrılığ¹¹⁴ kim saldı,
Ölkemizde kim ħırıldı¹¹⁴, kim ħaldı?.. ”
1959

104 Döndü

105 Aslında 33 yıllık zaman dilimidir ancak yüzyıl, asır anlamında kullanılıyor.

106 Ateş

107 Kuzey Azerbaycan'ın tanınmış şairi Samet Vurgun.

108 Kötüdür

109 Ne olur

110 İyiliği, iyi durumda olmayı

111 Kötü duruma düşürdüler

112 Rüzgâr ile

113 Baksaydım

114 Öldü, öldürüldü